

Література:

1. *Державний стандарт загальної середньої освіти в Україні. Інформатика. Освітня галузь «Технології»*. – К.: Освіта України, 2003.
2. *Інформатика: Програми для профільного навчання та допрофільної підготовки*. – К.: BHV, 2009. – 400 с.
3. *Концепція загальної середньої освіти (12-річна школа) // Інф. зб. Міносвіти і науки України*. - Січень 2002. – № 2 – К.: Педагогічна преса, 2002. – 23 с.
4. *Книга вчителя географії: Довідник.-метод. вид. / Упоряд. Н.В. Бескова, В.М. Проценко*. – Харків: Торсинг плюс, 2005. – 268 с.
5. *Концепція шкільної географічної освіти// Географія та основи економ. в школі*. – 2001. – №3.
6. *Програми для загальноосвітніх навчальних закладів. Географія. Економіка, 6–11 кл.* – К.: Ірпінь; Перун, 2005. – 89 с.
7. *Реєстр програмних засобів навчального призначення // Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах*. – 2006. - № 1. – С.180-189.
8. *Дорошенко Ю.О., Завадський І.О.* Програма курсу за вибором «Основи комп'ютерної графіки» // Інформатика та інформаційні технології в навч. закладах. – 2006. – № 4/5. – С. 27-34.
9. *King Sheila.* GIS: a Sourcebook for Schools // *The Geographical Journal*. – 2002. - Vol. 168.
10. *David Green.* GIS: a Sourcebook for Schools. – 2001. – 228 с.
11. <http://www.mon.gov.ua>
12. <http://schools.esriuk.com>
13. <http://www.iguess.eu>

Л. Н. Даценко, В.И. Остроух

ИЗУЧЕНИЕ ОСНОВ ГЕОИНФОРМАЦИОННЫХ СИСТЕМ И ТЕХНОЛОГИЙ В ПРОФИЛЬНЫХ КЛАССАХ

В статье рассмотрены вопросы внедрения в школьное образование географических информационных систем с учетом перехода на 12-летнее обучение в украинских школах. Проанализированы состояние и проблемы подобного внедрения за рубежом. Дано краткое содержание программы «Основы геоинформационных систем и технологий в профильных классах».

Ключевые слова: географическая информационная система, географическая информационная технология, профильный класс, школьное образование.

УДК 528.94

Н.М. Дук

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

КАРТОГРАФУВАННЯ МИТНОЇ СПРАВИ ДЛЯ ОСВІТИ

У статті розглянуті питання картографування митної справи як компонента навчально-методичного забезпечення підготовки спеціалістів різного профілю. Встановлені дисципліни, при вивченні яких доцільно використовувати карти митної тематики. Визначені задачі картографування, функції і типи карт, їх тематика й основні сюжети. Підкреслена необхідність географо-картографічної освіти фахівців митної справи, освоєння ГІС-технологій.

Ключові слова: картографування митної справи, функції карт, типи карт, тематика карт, географо-картографічна освіта.

N. Duk

MAPPING OF CUSTOM SERVICE FOR EDUCATION

In the article main questions of mapping of custom service as a component of methodological provision of training specialists in different fields are considered. Disciplines are defined, at the study of which it is expedient to use the maps of custom subject. Tasks of mapping, functions and types of maps, their main themes and subjects of mapping are defined. Necessity of geographical and cartographical knowledge, mastery of GIS technology is emphasized.

Keyword: mapping of custom service, functions of maps, themes of maps, types of maps, geographical and cartographical education.

Вступ. Сучасна українська економіка може ефективно розвиватись лише при активній взаємодії зі світовим ринком товарів і послуг. Важливим інструментом регулювання цієї взаємодії є Державна митна служба України (ДМСУ). Бурхливий і важко передбачуваний розвиток міжнародної торгівлі обумовили необхідність вивчення, зокрема і географо-картографічного, проблем її митно-тарифного регулювання, удосконалення територіальної організації митної діяльності, а також підготовки висококваліфікованих фахівців у галузі глобального стратегічного оперування у сферах геоeкономіки, митної справи, здатних розробляти і реалізовувати ефективну митну політику держави відповідно до сучасних вимог і національних інтересів України.

Вихідні передумови. Аналіз публікацій свідчить про значний інтерес економістів, політологів, географів до проблем зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД). Однак робіт з теоретичних і методичних питань географічного вивчення митної діяльності – найважливішого інструмента регулювання ЗЕД – одиниці [2, 6]. Картографічних досліджень цієї тематики, окрім робіт автора [3], нами взагалі не виявлено. Спостерігається, так би мовити, «відстороненість» географів від митної тематики, а митників – від географічних аспектів митної справи. Ця тенденція наявна і в освітній сфері, хоча потреба вивчення основ митної справи майбутніми географами й економістами, а також необхідність географічної підготовки професійних митників неодноразово підкреслювалась і нібито всіма усвідомлюється.

Метою статті є обґрунтування необхідності створення і застосування карт митної справи в освітній діяльності, зокрема в процесі підготовки кваліфікованих кадрів для митної системи України, а також наукове обґрунтування змісту і напрямів використання цих карт.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до Митного кодексу України [7] митну справу становлять порядок переміщення через митний кордон України товарів і транспортних засобів, митне регулювання, пов'язане зі встановленням та справлянням податків і зборів, процедури митного контролю та оформлення, боротьба з контрабандою та порушеннями митних правил, спрямовані на реалізацію митної політики України. Таким чином, головна функція митної системи – регулювання товарних, транспортних, фінансових та інших потоків

у транскордонному просторі – вирізняється високим ступенем «географізму», а відтак її реалізація потребує суттєвої географічної складової професійної підготовки митників. Географічна освіта має забезпечити необхідний обсяг знань щодо геоекономічних реалій як умов здійснення міжнародної торгівлі; географічних особливостей експортного потенціалу країни та можливого впливу митної діяльності на ефективність його реалізації, а головне – сформувати інструментарій умінь і навичок аналізу й використання геоінформації у професійній діяльності.

Про незадовільний стан географічної підготовки митників зазначено в роботі К. Горба [1], де обґрунтована необхідність розширити коло дисциплін географічного змісту. Окрім того, на основі аналізу навчальних планів і програм курсів, які читаються курсантам різних спеціальностей Академії митної служби України (АМСУ), а також слухачам Київського і Хмельницького центрів перепідготовки кадрів, нами встановлено низку дисциплін економічного, правничого, технічного спрямування, при вивченні котрих залучається географічна інформація, яку доцільно подавати у картографічній формі.

Вивчення дисциплін як вже існуючих, так і рекомендованих на майбутнє, потребує створення відповідного навчально-методичного комплексу, до складу якого мають увійти традиційні й інноваційні засоби навчання: підручники, посібники й комп'ютерні презентації з мультимедійними елементами, комп'ютерні практикуми, Атлас митної служби України, навчальні карти – окремі й у складі посібників (у паперовому й електронному варіанті), навчальні ГІС і бази даних, наукові монографії, довідкові видання. Для цих засобів навчання нами спільно із співробітниками АМСУ розроблено комплект карт різних за змістом, типом, просторовим охопленням, варіантами реалізації і застосування, які утворюють картографічний блок навчально-методичного комплексу. В табл. наведено приклади дисциплін, що потребують використання карт митної тематики при їх вивченні, а також тематичні групи, основні сюжети й елементи змісту карт. Частина карт уже увійшла у підручник і наукову монографію [5], серія карт регіонального рівня використовувалась у складі навчально-методичного комплексу дисципліни «Економічний потенціал митної території України» [4].

Запропонований картографічний матеріал розрахований переважно на підготовку фахівців митної справи, однак буде корисним і при вивченні низки дисциплін студентами факультетів міжнародних відносин, географічних, економічних тощо. У поєднанні з іншими елементами навчально-методичного комплексу картографічні твори доцільно застосовувати на лекціях для унаочнення інформації, що подається, при підготовці і проведенні практичних та семінарських занять, при виконанні студентських науково-дослідних робіт.

При роботі з картами у студентів і курсантів АМСУ формуються уміння оперувати геоінформацією, вирішувати, наприклад, такі завдання: аналізувати систему регіональних чинників, що зумовлюють функціонування об'єктів митної діяльності, оцінювати ефективність взаємного розташування різних за значенням об'єктів митної служби і пропонувати заходи щодо

Зміст карт митної тематики для освітніх цілей

Дисципліни	Основні сюжети і елементи змісту карт
Історія формування митної служби України	
<i>Історія митної діяльності, Історія митної справи і митної політики в Україні</i> . Історія держави і права України, Географія України	Особливості торгівлі і організації митної справи на різних історичних етапах; державні кордони, межі одиниць адміністративного поділу першого порядку, господарська спеціалізація території, траєкторій проходження основних транспортних шляхів, де розташовувались митниці.
Умови і фактори функціонування митної служби України	
<i>Вступ до митної справи. Економічний потенціал митної території України. Основи митної справ.</i> Розміщення продуктивних сил. Географія України. Регіональна економіка	Економіко-географічне положення країни; оцінка природно-ресурсного, трудоворесурсного, науково-технічного, виробничого, фінансового, інфраструктурного потенціалів з показом розміщення, ступеня концентрації, обсягів виробництва основних галузей господарства, транспортної системи; типи державних кордонів; інтенсивність економічних та соціальних зв'язків; оцінка ефективності використання експортного потенціалу.
Сучасна територіальна організація митної системи	
<i>Основи митної справи. Управління у митній справ., Правоохоронна діяльність митних органів. Економічні ризики у митній діяльності. Інформаційно-аналітичне забезпечення митної діяльності.</i> Географія України	Розташування усіх структурних підрозділів ДМСУ (регіональних митниць, митниць, митних постів, пунктів пропуску, спеціалізованих митних об'єктів) відносно транспортних мереж, особливо транспортних коридорів; типологія митних об'єктів; порівняльна характеристика розташування й облаштування прикордонних митних об'єктів України і сусідніх держав; оцінка відповідності пропускної здатності і реальних обсягів пропуску пунктів пропуску
Діяльність ДМСУ	
<i>Основи митної справи. Правоохоронна діяльність митних органів. Економічні ризики у митній діяльності. Технологія митного контролю і митного оформлення. Управління у митній справі. Інформаційно-аналітичне забезпечення митної діяльності. Фінансово-господарська діяльність митних органів.</i> Міжнародна економічна діяльність України	Сюжети відповідають основним функціям митної системи: контролюю-регуляторна: характеристика обсягів роботи митниці: а) за видами об'єктів регулювання та митних процедур: обсяги митного оформлення, митного контролю та пропуску вантажів, транспортних засобів, громадян; б) за видами митного режиму: експорт, імпорт, транзит, реекспорт; фіскальна функція: сума мита й інших платежів, що стягуються митними органами; обсяги коштів, перерахованих до держбюджету; правоохоронна функція: боротьба з контрабандою, порушенням митних правил; напрямки незаконної міграції, транзиту наркотичних речовин та ін.

Таблиця (продовження)

Особовий склад та соціальна сфера ДМСУ	
<i>Основи митної справи, Управління у митній справі, Охорона праці в митних органах</i>	Особовий склад та кадрове забезпечення ДМСУ: наявність, рівень забезпеченості і завантаженості, статево-віковий, професійно-кваліфікаційний склад; підготовка кадрів; забезпеченість працівників житлом, побутові умови, відпочинок, оздоровлення
Митна система в регулюванні зовнішньоекономічної діяльності України та її регіонів	
<i>Міжнародне митне право. Актуалізація митного законодавства. Економічні ризики в митній діяльності. Основи митної діяльності. Географія України. Соціально-економічна географія світу. Міжнародна економічна діяльність України</i>	Міжнародні зв'язки ДМСУ, участь у міжнародних організаціях; особливості правового режиму у сфері зовнішньоторговельних відносин України з різними країнами; вплив змін у митно-тарифному регулюванні на обсяги, географічну і товарну структуру експортно-імпорتنих операцій України та її регіонів з різними країнами світу; особливості митного регулювання діяльності інтеграційних, транскордонних структур, євро регіонів, економічних зон з особливим митно-тарифним режимом.
Митна і «навколомитна» інфраструктура	
<i>Фінансово-господарська діяльність митних органів. Основи митної діяльності. Технологія митного контролю і митного оформлення. Географія України. Міжнародна економічна діяльність України. Логістика</i>	Розміщення, функціонування, навантаження об'єктів митної інфраструктури різного рівня і форм власності; функціонування та взаємодія з митними органами складових «навколомитної» інфраструктури (брокерських фірм, митних перевізників, автотерміналів та ін.); рівень забезпеченості потреб та ефективність митного обслуговування суб'єктів ЗЕД; відповідність інфраструктурного потенціалу основним напрямкам і обсягам транспортно-логістичних потоків

Курсивом виділено спеціальні дисципліни, які читаються курсантам АМСУ

оптимізації їх розміщення; оцінювати територіальну організацію роботи митниць з метою прийняття рішень щодо перерозподілу навантаження на окремі об'єкти митної інфраструктури, підвищення ефективності митного обслуговування суб'єктів ЗЕД; вільно орієнтуватися у просторі «митного каркасу» території держави; відстежувати й оцінювати часові зміни в економічному потенціалі митної території України; встановлювати наслідки змін митно-тарифного регулювання для експортної діяльності регіонів і окремих галузей та ін. При цьому обов'язковим є робота з базами даних в геоінформаційних системах.

Висновки. Митне регулювання зовнішньої торгівлі з урахуванням тенденцій світового розвитку і національних інтересів України потребує відповідного рівня географічної культури митників. Упровадження у процес навчання в АМСУ картографічних творів митної тематики сприятиме

підвищенню географічної освіти курсантів і формуванню уміння ефективно використовувати геоінформацію у професійній діяльності. Запропоновані карти доцільно застосовувати і в інших вищих навчальних закладах на лекціях, практичних і семінарських заняттях, при виконанні студентських науково-дослідних робіт.

Рецензент – кандидат географічних наук, доцент К.М. Горб

Література:

1. Горб К. Навчально-методичне забезпечення формування географічної культури митників: актуальність, проблеми, напрями вдосконалення // Вісник Академії митної служби України. – 2003. – № 1. – С. 85-87.
2. Горб К. Проблеми територіальної організації митної справи України // Вісник Академії митної служби України. – 2001. – № 4. – С. 72-76.
3. Дук Н.М. Про картографування Митної служби України // Національне картографування: стан, проблеми та перспективи розвитку: Зб. наук. праць. – К.: ДНВП «Картографія», 2003. – С. 239-243.
4. Дук Н.М. Індивідуальна робота студентів по створенню засобів навчання з використання комп'ютерних технологій // Проблеми безперервної географічної освіти і картографії: Зб. наук. праць. – 2007. – Вип.7. – С. 72-76.
5. Історія митної справи в Україні / За ред. П.В. Пашка, В.В. Ченцова. – К.: Знання, 2006. – 606 с.
6. Коцан Н.Н. Територіальна організація митної діяльності України: Монографія. – Луцьк: РВВ «Вежа», 2005. – 384 с.
7. Митний кодекс України // Режим доступу джерела – <http://www.mito.org.ua/>

Н.Н. Дук

КАРТОГРАФИРОВАНИЕ ТАМОЖЕННОЙ СЛУЖБЫ ДЛЯ ОБРАЗОВАНИЯ

В статье рассмотрены вопросы картографирования таможенной службы как компонента учебно-методического обеспечения подготовки специалистов разного профиля. Установлены дисциплины, при изучении которых целесообразно использовать карты таможенной тематики. Определены задачи картографирования, функции и типы карт, их тематика и основные сюжеты. Подчеркнута необходимость географо-картографического образования специалистов таможенного дела, освоения ГИС-технологий.

Ключевые слова: картографирование таможенной службы, функции карт, типы карт, тематика карт, географо-картографическое образование.

УДК 528.946:765.5

О.С. Журавель

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

СЕРІЯ КОМПЛЕКСНИХ ТУРИСТСЬКО-КРАЄЗНАВЧИХ КАРТ АДМІНІСТРАТИВНИХ РАЙОНІВ

Стаття присвячена розкриттю досвіду створення серії комплексних туристсько-краєзнавчих карт адміністративних районів Харківської області як одного з еле-